

INA VAN VEEN-VAN DER VLIES
HOE HET „MET Z'N TWAALVEN” WERD

Moeder Liesbeth is alleen in huis. Dat gebeurt niet vaak.

Vreemd stil is het om haar heen, en ook van buiten dringen maar weinig geluiden door. Komt het van de warme lucht, die zwaar en drukkend hangt en weigert trillingen te vervoeren? De deuren naar het plaatsje staan wijd open. Liesbeth is even in haar eigen gemakkelijke stoeltje gaan zitten. Ze heeft veel last van de warmte. Het is ook onnatuurlijk weer voor het laatst van September.

„Ga nu even liggen. Je ziet er zo moe uit,” heeft vader Henk gezegd, voor hij met Rietje en de drie kleintjes wegging om een wandelingetje te maken.

Ze heeft hem alleen vriendelijk goedendag geknikt, en hij streeelde vluchtig haar smal, wit gezicht.

Och nee, ze gaat maar niet naar bed, het is nu zo benauwd in het tussenkamertje, al staan alle deuren ook open. Vanaf haar plaatsje kan Liesbeth haar hele domein overzien: een bekrompen benedenhuisje met drie heel kleine vertrekjes achter elkaar, een wat grotere woonkamer, een keukentje en een gang.

Met z'n elven huizen ze daarin, straks met z'n twaalven, straks, als de kachel staat, die ook altijd zoveel plaats inneemt.

O, daar is het weer, dat vreemdbenauwde gevoel in haar keel en op haar borst! Haar handen maken een beweging om iets van zich af te duwen, dan vallen ze neer en liggen hulpeloos in haar schoot. Ze slikt moeilijk, terwijl haar gedachten worstelen tegen de benauwing in. „Er is wel een plaatsje voor je, kindje. Je zal zien, nu lijkt het nog van niet, maar als je er maar eenmaal bent. En misschien, misschien komt er wel gauw een groter huis.”

Maar de angst en de zorg hebben haar nu eenmaal vast en de stilte in huis, zo pas nog weldadig, helpt mee om haar dieper in de moeilijkheden neer te duwen.

Liesbeth hijgt. Nu zullen haar de zorgen toch boven het hoofd gaan groeien. Er is immers geen plaatsje voor het nieuwe kindje en in al de

drukte van de rumoerige kinderschaar zal het niet rustig kunnen slapen. En waar moet ze de kleertjes bergen, de luiers, die nu nog in de kist liggen en die altijd zoveel plaats innemen? Alle kasten en kastjes zijn propvol.

En zichzelf? Ze zal niet een beetje kunnen uitrusten, en ze is zo moe, zo vreselijk moe, nu al. Ze zou willen gillen, de akelige stilte stuk scheuren, en de wanden willen wegduwen met een reuzekracht, om ruimte te winnen.

Ze staat met een snik op en gaat naar de keuken om water te drinken. Dan maken de orde en de blinkende reinheid van het kleine hokje haar op eens rustig. Henk heeft hier net met Rietje keurig de vaat gewassen en geborgen, terwijl zij de kleintjes netjes maakte. En ze is al helemaal klaar met het Zaterdagse werk, ze hebben haar zo goed geholpen. O, ze moet zich schamen. Hoeveel zegeningen heeft ze en ze zit hier in opstand.

Ze bet haar bezweet gezicht, drinkt nog eens en vraagt stil in haar hart: „Vergeef het, Here, en help me toch.”

Nee, ze gaat maar niet meer zitten, dan komen de nare gedachten opnieuw. De babykleertjes nakijken, dat kan ze nu mooi doen!

Vanuit het eerste tussenkamertje trekt ze het ledikantje van kleine Aadje een eindje de kamer in, dan kan ze met veel moeite vanonder het grote ledikant de zware houten kist tevoorschijn halen. Zittend op bed blaast ze even uit. Het is ook zo warm en hier is het of je de lucht kunt snijden. Hoe zal ze vannacht kunnen slapen! Hè, nu alweer moedeloos! De stilte is beslist niet goed voor haar. Ze knielt haastig bij de geopende kist en legt één voor één de keurige stapeltjes op het bed. En dan wordt er gebeld.

Dat kan Henk toch nog niet zijn. Eén van de anderen misschien? Maar Joop en Gré . . . Ze is al bij het raam in het voorkamertje; spiedt even stil. Dan trekt een vreugde over haar gezicht. Ze heeft Mies, haar jongste zus, herkend. Zo gauw ze kan is ze bij de voordeur, opent hem wijd.

„Dag Miekie, wat fijn, dat je komt. Ik ben juist helemaal alleen.”

„Dag Lies.” Het vrolijke jongemeisjesgezicht wordt bezorgd. „Ben je moe? Ja, zeker. Het is ook zo warm, hè. Och, maar je sliep toch niet?”

„Nee hoor, ik was bezig. Henk wilde wel dat ik even ging liggen. Maar het is zo warm hè.”

„’t Was misschien toch wel goed voor je. Ben je helemaal alleen? Waar zijn ze allemaal?”

„Joop en Gré zijn met de vereniging op stap en Henk is met Rietje en de drie kleintjes naar het park en de drie jongens mochten immers bij Oom Leendert komen? Die komen vanavond pas thuis, de anderen zullen zo wel hier zijn.”

Mies knikt alleen. Ze ziet het ledikantje half in de kamer, de geopende kist daarachter. Ach ja ...

Maar ’t is nu Liesbeths beurt om te vragen. „Nog pas bericht gehad, Mies?”

„Nee, maar dat kan ook nog niet. Volgende week hoop ik.”

Liesbeth kijkt naar het opgewekte gezichtje. Kinderlijk is het nog, en toch heeft het al iets van vrouwelijke waardigheid. Ze bewondert haar zusje. Zo blij en rustig door het leven te gaan, terwijl je verloofde ver weg als militair in grote gevaren is, dat valt toch ook niet mee.

„’t Is heerlijk dat je het zo kunt overgeven,” zegt ze warm.

„Niet altijd,” bekennt Mies. Ze schuift langs het ledikantje en zit dan op het bed. „Was je aan ’t uithalen? Wat heb je alles toch keurig, Lies. Die rose bandjes overal om! Ik vind dat kleine goed toch altijd zo iets snoezigs. ’t Zal weer een feest zijn, hè.”

Als ze geen antwoord krijgt, kijkt ze om naar haar zuster. Ze wil het kleine, zachte glimlachje om al dat lieve van het pasgeborene weer zien op Liesbeths moe gezicht, maar ze kijkt in bijna wanhopige ogen, en wrang zegt Liesbeth dan: „Ik dacht daar straks aan alles, behalve aan een feest.”

Mies is al bij haar. „Ga nu ’es zitten, Lies, je bent veel te moe en te warm, dat is het.”

En dan snikt Liesbeth haar verdriet uit en krijgt Mies haar zorgen te horen. „Ik heb er geen plaats meer voor, Mies, het benauwt me zo vreselijk. Hier in de kamer kan de wieg niet staan, onmogelijk. Als de kachel er is, heb je al eigenlijk geen ruimte voor allemaal en voor ... Als we ’t orgel wegdeden, misschien, maar Theo studeert zo goed, dat mag toch ook niet. Hij zou het vreselijk vinden, en wij allemaal trouwens. Henk heeft bedacht om een kribje boven ons ledikant te timmeren,

maar dat is toch helemaal niet gezond, zo donker en benauwd. En dan zou dat kastje, dat er hangt ook weer weg moeten. En we moeten er toch al een kast bij hebben. Henk dacht er één te maken boven het opklapbed van Joop en Gré, en dan kunnen de portretten van vader en moeder ook niet eens meer hangen . . .”

Mies luistert en heeft ook al tranen in de ogen. Nu zegt ze zacht: „Och, Lies . . .”

En Liesbeth vervolgt wat kalmer: „Dat is zo erg niet, wil je zeggen. Nee, dat is het ook niet. Moeder zou er misschien wel om lachen . . . O, en ik weet ook wel, dat ik zo niet mag en dat ik zoveel heb, maar . . . maar toch krijg ik zo vaak een gevoel of ik stikken zal, als ik niet meer ruimte krijg . . .”

„Ja, dat begrijp ik best,” zegt Mies hartelijk, „arme lieverd. En je mag ook gerust eens uithuilen hoor. Je bent altijd zo monter. Als je wist, Lies, hoe we jullie altijd allemaal bewonderen in je blokkendoosje. Echt hoor! ’t Is gewoon ongelooflijk, dat jullie ’t altijd zo schoon en opgeruimd hebben.”

Nu is Liesbeth weer gekalmeerd. Er komt zelfs even een vage glimlach. „Ja, dat komt door Henk, omdat hij altijd maar weer kastjes timmert.”

„En zeker niet omdat die kastjes allemaal zo keurig zijn en er zulke leuke gordijntjes voor hangen. En van dat kribje moest je maar doen. Je lucht immers zoveel mogelijk. En toen Aadje baby was, stond z’n wieg toch ook in de tussenkamer.”

„Och ja, maar waar nu z’n ledikantje staat, dat was tenminste vlak bij de deur en je moet rekenen, toen was het zomer en heeft de wieg zoveel buiten gestaan.”

„En als het kindje drie maanden is, wordt het ook weer zomer.”

„Ja, och ja,” zegt Liesbeth weer. Ze veegt langzaam de laatste tranen weg. Buiten tingelt traag een belletje.

„Een ijsman,” zegt Mies, „ik tracteer, Lies, heb je trek?”

„Och kind, ik heb je nog niet eens een kopje thee gegeven.”

„Straks,” zegt Mies, al in de gang.

„Ijs met slagroom,” zingt ze even later en dient de wafels op schoeltjes op. „Gezellig zeg, en nu niet meer tobben hoor. Je zal zien hoe goed alles komt.”

Het antwoord blijft een mat glimlachje, maar als ze samen aan de tafel de stapeltjes kleertjes nakijken, en Liesbeth opschrijft wat ze zal moeten bijkopen, komt toch langzaam de bekoring van het prille, nieuwe leven weer over haar. Ze weet het: Al zit ze nu nog zo diep in de put, als het kindje er eenmaal is, zal het toch weer feest zijn, vast en zeker.

Als Henk met de kinderen thuis komt, legt ze haastig alles op het mangelbakje en dekt het op het grote bed met de spreid toe. Nu is het ook meteen uit met de rust. De kinderen juichen om tante Mies' komst.

„Blijft u de hele avond, tante?” vraagt Rie gretig, „fijn, zeg.” En ze verkneutert zich in stilte, dat zij in de bedstee hier in de kamer slaapt en altijd zo fijn lang van visite genieten kan. Moeder vindt het niet goed, als ze zo lang wakker blijft en Hannie, naast haar, slaapt ook altijd dadelijk, maar nu ja, die is ook pas zes en zij al dertien, al denkt niemand dat. Vrolijk gaat ze gauw wat voor moeder doen.

„Hier Kees en Aadje, jullie eerst je handen wassen, wat hebben jullie je vuil gemaakt.”

„Eerst eten en dan maar baden hè,” zegt vader Henk, „heb je nog thee, Liesbeth, ik versmacht.”

„Ik schenk in,” bedisselt Mies, „jij mag blijven zitten, Lies en Henk ook. Jij bent natuurlijk ook al doodop van dat sjouwen met die kinderen.”

„Niks hoor,” zegt Henk, „'k zal eerst die jonge man eens verzorgen. Je handen al gewassen, kerel? Reusachtig.”

Hij tilt het kleine Aadje op zijn schouders. „Wat word jij toch een reuzebaas, Aad! Hij heeft bijna aldoor gelopen, moeder.”

Het dikke, tweejarige jochie krijgt van plezier en grijpt baldadig in zijn vaders kuif.

„Dank je wel, Mies,” zegt Liesbeth dankbaar. „Rietje, geef jij de broodplank even aan, dan snijd ik hier brood. O, daar zijn Joop en Gré gelukkig.”

En dan zitten ze aan tafel, maar veel wordt er niet gegeten, het is te warm. Juist zijn ze klaar, als er nog drie jongens binnenstuwen. Nu is Liesbeths schaar voltallig.

Zes kinderen gaan in de teil, de drie grote meisjes hebben de vorige dag hun beurt al gehad. Dat neemt een vol uur, al zijn er nu drie grote mensen om te helpen. Maar dan liggen er ook heerlijk frisse kinderen

in de heldere bedden en slapen, ondanks de warmte, in een omme- zien.

„Makkelijke kinderen,” zegt Mies. Ze zitten op het plaatsje, waar het nu wat koeler is, „als je ziet hoe sommige mensen een huis vol leven hebben met twee of drie! ’t Is niks erg om er zo tien te hebben.”

Henk glimlacht boven zijn boek, genoeglijk tevreden.

Liesbeth scharrelt nog wat in de keuken. In de nu schemerige kamer ziet ze beweging in de bedstee. „Slaap je nu nòg niet, Rietje?” Haar hart voelt weer zwaar. Zo’n tenger, klein ding als Rietje in de benauwde bedstee! Maar hoe kan het anders? En Henk rookt ’s avonds al hele- maal niet meer, om de lucht zo fris mogelijk te houden, sinds Rie die erge bronchitisaanvallen gehad heeft.

„Het is zo warm,” zegt Rietje zacht en dan: „Luister’es, moeder?”

Liesbeth komt bij haar. Rie fluistert: „Ik heb de kleertjes gezien op uw bed. Mag wel, hè moeder? Ik vind het zo enig, u ook, hè moes. Zo’n schattig klein babytje in de wieg. Hè, ik hoop maar dat het een zusje is, hè, dan hebben we van ieder vijf. Hoe lang nu nog, moeder? Voor Kerstfeest hè?”

„Ja, voor Kerstfeest.”

„Leuk hè, dan zijn we met z’n twaalfen, met u en vader erbij, veel mooier dan met z’n elfen.”

„Ja,” zegt Liesbeth alleen, dan: „Maar nu moet je echt gaan slapen, Rie.”

„Ja hoor, moes.” Rie rekt zich. Ze kijkt nog met grote ogen. „Met z’n twaalfen,” denkt ze, „net als de twaalf discipelen van de Here Jezus. Wij ook twaalf discipelen, ja, wij net zo goed.” Dan schrikt ze even. „Zou er ook een verrader bij kunnen zijn? Nee, dat niet. En dat hoeft ook niet. Want er zijn er nu ook twaalf in de hemel.” Ze bidt, half slaperig al, of ze allemaal echte discipelen mogen worden en ook alle- maal in de hemel mogen komen bij de Here Jezus.

October brengt koude, gure dagen en na de overmatige warmte in September is dat een overrompeling. Veel mensen zijn ziek en overal wordt er gehoest en geniesd. Liesbeth, zelf grieperig, verzorgt het jonge volkje zo goed mogelijk. ’s Avonds laat breit ze nog aan wollen borst- rokken, wanten en mutsen, slikt onderwijl asperine, en hoopt maar dat

ze op de been zal kunnen blijven. De kinderen zijn erg verkouden, maar niet koortsig gelukkig.

Maar als ze zelf zich weer beter voelt, hoest Rie, het zorgenkind, op een nacht zo vreselijk, dat Liesbeth het weet: De bronchitis is er weer en nu komen opnieuw de moeilijke dagen met de vele zorgen voor en om het zieke kind. Ze slapen bijna niet, die nacht en voor hij naar zijn werk gaat, maakt Henk eerst met de oudste kinderen het plaatsje voor Rie in orde. Aadjes ledikantje komt in de tweede tussenkamer te staan, waar de vier overige jongens slapen, op de plaats van het éénpersoonsledikant, dat nu naast hun ledikant voor Rie wordt klaargemaakt. En Keesje van vier jaar, die er anders in slaapt, moet nu bij Hannie in de bedstee slapen. Het is wel erg lastig, want hij moet nog een zeiltje in bed hebben, maar het kan niet anders.

Voor Henk weggaat, kijkt hij de tafel rond, waar alle kinderen aanzitten, allen, behalve Rie. Liesbeth is bij haar in de tussenkamer en Henk dempt zijn stem, als hij dringend zegt: „Denk erom, dat jullie het goed onthouden dat Rie ziek is, en jullie helpen moeder zoveel als je kan. Gré, als je uit school komt, gaat moeder op jullie bed een uurtje rusten, anders houdt ze 't niet vol en jij zorgt dan voor de boterham en voor Rie. Je doet je best, hè! En jongens, gehoorzaam zijn, hoor, dat Gré geen last van jullie heeft.”

„Ja vader,” beloven de kinderen. Gré zwijgt, kijkt donker naar Joop, die haar boterhammen voor de middag inpakt. Die is fijn de hele dag naar kantoor, terwijl ze toch de oudste is en eigenlijk het meest moest helpen. Hè, wat ziet ze tegen de middag op. De jongens kunnen zo lastig zijn en als Rie het dan ook nog benauwd heeft!

„Ik help je wel, hoor Gré,” zegt Theo, van elf jaar, „ik maak wel dat ze stil zijn.” En hij balt zo dreigend zijn vuisten, dat Gré in de lach schiet en zijn vader, ondanks zichzelf, ook glimlacht. „Maak maar dat moeder erg tevreden is,” zegt hij dan nog, „anders wordt moeder ook nog ziek en wat zouden we dan moeten beginnen.”

Voorzichtig kijkt hij om de hoek van de schuifdeur. „Lig je zo lekker, Rie?”

Rie knikt vanuit haar stapel kussens en steekt haar hand omhoog. Dan groet Henk Liesbeth. „Dag moeke, ik bel dadelijk op, hoor. Hoe gaat het nu?”

„Goed hoor,” knikt Liesbeth, „dag! Maak je maar geen zorgen.”

Ja, dat kunnen ze elkaar nu wel steeds zeggen, maar hun harten zijn zwaar van zorg, en als de dokter al gauw na Henks telefoontje aankomt, wordt het er voor Liesbeth niet beter op.

„Me dunkt, ze heeft het weer flink te pakken,” zegt hij ernstig bij het weggaan, „’t is maar een teer ding hé. Nu, u weet het, de tabletten op tijd en stomen. Het beste met d’r en houd uzelf ook zo kalm mogelijk. Ik kom morgen weer even kijken.”

’t Worden moeilijker dagen dan ze nog ooit hebben meegemaakt. Wel krijgen ze hulp van alle kanten. Oom Leendert komt Theo, Wim en Jan voor onbepaalde tijd halen. Hij is vrijgezel en zijn huishoudster kan wel wat drukte verdragen.

Mies komt een nacht bij Rie slapen, zodat Henk en Liesbeth ongestoord rusten kunnen. Liesbeth is uitgeput, een paar uur lang weet ze werkelijk van niets meer, maar dan maakt het benauwde hoesten, dat ze hier in de voorkamer zelfs hoort, haar alweer wakker. Ze luistert gespannen. Ja, Mies is present. Ze hoort haar zachtjes praten. Maar niet opstaan, dat is niet aardig voor Mies, die zo haar best doet. Als het weer stil wordt, legt Liesbeth zich weer, maar de slaap wil niet meer komen. Om Henk niet wakker te maken, onderdrukt ze haar snikken, geluidloos schreit ze in de donkere nacht haar angst en verdriet uit en smekend vertelt ze de Here ervan. Dat geeft haar op ’t laatst troost en sterkte. Tegen de morgen komt er toch nog een verkwikkende sluimer.

De vierde dag is dokter al heel ernstig gestemd. Och, ze hebben het immers zelf al gemerkt, het gaat hard achteruit met Rie. In de gang vertelt hij Liesbeth, dat hij opname in het ziekenhuis noodzakelijk vindt.

„Dan is er nog wel hoop, ze hebben daar de meest moderne middelen, die ik hier niet geven kan.”

„Is het longontsteking, dokter?” fluistert Liesbeth.

Dokter kijkt haar aan. Wat zou hij graag „neen” zeggen.

„Ik vrees van wel,” zegt hij, „maar u weet: de tegenwoordige geneeswijze doet wonderen. Geeft u de moed maar niet op. U denkt toch zelf ook om uw medicijnen hè. Zo fit mogelijk proberen te blijven, hoor.”

Als alles is afgesproken, roept Liesbeth Gré, die ze thuis gehouden heeft. Ze moet vader gaan bellen, misschien kan hij dadelijk thuis komen.

Alleen gebleven kijkt Liesbeth in de gangspiegel naar haar gezicht. Kan ze zo naar Rie, met die wanhopige ogen? Ze dwingt haar gedachten omhoog. „Gij kunt wonderen doen, Here,” zegt ze zacht, de dokter corrigerend. Dan kan ze het Rie vertellen.

Het hijgende kind, heel teer en broos geworden, kijkt met grote, donkere ogen en Liesbeth herkent haar eigen gezicht van straks in de spiegel. Haar hart schreit opnieuw, maar haar mond zegt opgewekt: „Het is daar zo heerlijk fris en stil, veel beter voor je hè, en we komen heel vaak bij je hoor.”

„Komt vader naar huis?” vraagt Rie dan plotseling en als Liesbeth zegt: „Ik hoop van wel,” fluistert ze: „Hij moet gauw komen.”

Henk komt werkelijk gauw. Maar dan is ook de ziekenauto er al en moet hij zijn dochttertje wegbrengen. Het vervoer is bijna te veel voor het doodzieke kind en steeds is het maar of ze iets zeggen wil, dat haar onuitsprekelijk benauwt. Maar in het ziekenhuis worden ze dadelijk gescheiden.

Als Henk zijn kind na een poos wachten, op een kleine zaal terugvindt en haar ogen hem dadelijk herkennen, is het een opluchting. Als ze dit nog verdragen kan, misschien, misschien . . .

„Vader komt vanavond weer, hoor Rie,” zegt de zuster, „nu moet je eerst gaan slapen.”

„Dag kind,” zegt Henk. Rie's dun, wit handje ligt in zijn hand. „Gauw komen, vader, ik moet nog wat zeggen.”

„Ik moet nog wat zeggen.” Dat hamert in Henks hoofd. Denkt Rie dat ze niet meer beter zal worden? Nò g wat zeggen. Wat kan het zijn? Ze keek zo angstig, wanhopig bijna.

Thuis vindt hij Liesbeth op van het vele schreien, de kinderen zitten stil en verslagen om de tafel. Hij brengt eerst zijn vrouw naar bed. „Nu jij rusten, kind, nu kan het. Ik blijf thuis vandaag.”

„Heb je het nummer van hiernaast opgegeven?” vraagt Liesbeth nog. Ja, dat heeft Henk gedaan. En het is maar goed. Nog binnen het uur komt er een boodschap van de bureu. „Het ziekenhuis aan de telefoon. Of u zelf even komt.”

Achteraan in de drukke winkel probeert Henk boven het bonzen van zijn hart uit de stem uit het ziekenhuis te verstaan. „'t Kind is zo ang-

stig en ze vraagt steeds naar u. Komt u maar gauw, misschien krijgt ze dan rust.”

Martelend lang duurt de fietstocht door de stad en toch is het maar een kwartier later als Henk voor Rie's bed staat. „Probeer 't zo rustig mogelijk te doen, mijnheer,” zegt de verpleegster. Ze verschuift het scherm nog even en laat hen dan alleen.

„Rietje,” zegt Henk.

„Vader,” hijgt Rie. Haar ogen staan wel vol tranen, „ik durf niet alleen.”

„Och lieverd!” Het overstelpt hem bijna, maar dan dwingt hij zich sterk te zijn. „Je hoeft ook niet alleen, schat. Nooit ben je alleen.”

„Vader, ik weet niet ...! Vader ... ik moet steeds aan iets denken ...”

„Zeg het maar, Rie”.

„U weet wel ... het nieuwe kindje ... Ik vond het zo fijn ... en ik dacht: „Dan zijn we met Kerstfeest ... met z'n twaalven ... allemaal bij elkaar ... net ... net als de twaalf discipelen ... Maar nu ... En één discipel ging ... ook eerder weg ... O, vader ... en ik nu ... En ik heb ook zo dikwijls de Here Jezus verraden.”

„Och kind, jij ...” Henk snikt bijna, maar Rie knikt, en weer komt het zachte, benauwde stemmetje: „Weet u wel, als juffrouw Wolkers zo iets uit ... uit de Bijbel zei ... voor een grapje ... dan heb ik er ook om gelachen ... en ... en ... als Janus ... en andere mensen ook ... vloekten ... dan durfde ik niet eens te zeggen ... dat het niet mocht.”

't Laatste is bijna onverstaaanbaar. En dan komt er weer een hevige hoestaanval. De zuster schiet toe.

Als Rie weer stil in de kussens leunt, haar hand op haar borst, waar het zo'n pijn doet, aarzelt ze om weg te gaan: „Ik weet niet, of u nu wel ...”

„Nog even, zuster,” zegt Henk dringend, „het komt goed,” en als de zuster weg is, buigt hij zich over zijn zieke meisje heen. Heel zijn grote, erbarmende liefde spreekt uit zijn ogen.

„Lieverd, luister eens. Vader heeft ook zo vaak de Here verraden, net als jij, ik denk nog veel erger vaak en ... en nog zoveel ander kwaad gedaan. En dat maakt me ook dikwijls zo bang, vreselijk bang. En als de Here daar naar keek, dan zou Hij ons ook niet bij zich willen hebben, maar dat doet Hij niet, dat weet je toch wel. Daarom is juist de Here Jezus gekomen. „Alzo lief heeft God de wereld gehad, ons allemaal,

apart . . . Alzo lief heeft God Rietje gehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft . . . En jij hebt hem toch ook lief?"

Weer komen er grote tranen in Rie's ogen. Dat arme, verstikte stemmetje zegt: „Ja vader . . ., maar ik denk . . . misschien denk ik dat alleen maar, omdat ik zo graag . . . in de hemel wil komen.”

„Dat mag ook, Rie. We mogen ook bang zijn om ver van Hem weg te moeten. En het is ook niet, omdat wij zoveel van Hem houden, dat Hij ons daarom aanneemt. Voor slechte mensen, voor zondaren is Hij gekomen. Schat, je weet dat vader heel erg veel van je houdt, hè, maar de Here nog veel meer. Nu moet je steeds maar aan dat psalmversje gaan liggen denken:

Geen vader sloeg met groter mededogen
Op teder kroost ooit zijn ontfermend' ogen,
Dan Is'rels Heer op ieder, die Hem vreest;
Hij weet, wat van Zijn maaksel is te wachten,
Hoe zwak van moed, hoe klein wij zijn van krachten,
En dat wij stof, van jongsaf, zijn geweest.

Langzaam en duidelijk heeft Henk het opgezegd, en hij ziet dat het koortsige gezichtje zich ontspant. „Nu bidden, Rietje?" vraagt hij teer.

Heel Rie's gezicht zegt „ja”.

Zo heeft Henk nog nooit gebeden. Hij denkt niet aan zijn eigen verdriet. Hij bidt met heel zijn hart om genade voor zijn arme kind, dat zondig is en kwaad heeft gedaan, maar dat verdriet heeft en Jezus niet missen kan. „En als U ze nu liever bij U wilt hebben, Here, wilt U dan Uw engelen sturen om ze veilig bij U te brengen, want ze is bang om alleen te gaan.” En beiden weten dat onder het bidden met geruisloze wiekslag hemelboden neerdalen. Als Henk weer opkijkt, ziet hij het kleine, magere gezichtje met een wondere vrede overstraald. Zacht zegt hij nog: „Nu gaat vader moeder even halen. Goed, Rie?” en Rie knikt volkomen tevreden.

Dan is het die nacht en de dag daarop of het levensvlammetje helderder wordt, maar het is enkel de rust van de ziel, die nog even kracht geeft aan het dodelijk zieke lichaam. 's Avonds zitten ze samen, Henk en

Liesbeth, aan 't bedje van hun kind. Ze weten het van de dokter: „Vandaag leek er even een straaltje hoop te gloren, maar nu is de toestand weer heel zorgelijk.”

Liesbeth kijkt naar het dierbare gezichtje. Rie heeft de ogen gesloten. Slaapt ze nu of zou haar bewustzijn haar al verlaten? Ze is nu niet bang meer om te sterven, 's middags heeft ze nog gefluisterd: „Al die verzen zijn zo mooi, moes . . . van wat vader zei: . . . Zo ver het west verwijderd is van 't oosten . . . Het komt zomaar vanzelf in m'n gedachten . . . en nog veel meer . . .”

Nu, bij het wachten aan het bedje, lijkt Liesbeth haar leven in het drukke gezin in haar bekrompen huisje zo onwerkelijk, zo iets van ver weg. Nu staat ze vlak bij de hemelpoort, met haar kind, dat de Heiland reeds ziet, dat de liederen Sions zomaar vanzelf in haar gedachten krijgt en het is zo wonderlijk, maar het onuitsprekelijke verdriet om de slag, die vallen zal, is er op het ogenblik niet. De Heiland zelf houdt haar staande en geeft haar moed tot het laatst haar kind tot steun te zijn. Bidden of God ze nog in dit leven laten wil, doen ze beiden niet meer. „Zoals Uw wil is, is het goed,” heeft Henk daarstraks, toen zē samen waren, gebeden en ze voelen zich daarin getroost en stil.

Wel baden ze, en dat gebed rijst ook nu zonder ophouden uit hun harten: „Wilt U haar zwaar lijden besparen, en blij Uw koninkrijk doen binnen gaan?”

En dat gebed wordt verhoord. Een enkele benauwdheid komt er nog, die nacht, maar in de vroege ochtend slaapt hun kind, rustig, veilig in Jezus armen, in.

Die heilige, verheven rust blijft Liesbeth, al de dagen dat Rietje nog het middelpunt van alle zorgen is, bij, maar na de begrafenis, die ze, om het kind, dat nu haar meeste zorg gaat vragen, niet durfde bijwonen, komt ze tot het volle besef van het ontzettende verlies. Het is zo leeg, zo leeg om haar heen. Kan één kind, in zo'n groot huisgezin, zo'n grote plaats openlaten? En met het verdriet komt het zelfverwijt: „Ik had immers geen plaats voor tien kinderen? Nu heeft God er één weggehaald. Is dit nu mijn straf?”

Schreien moet ze, heel de dag. Ze voelt zich zo krachteloos en neergebogen, al doen haar handen mechanisch het werk van iedere dag,

maar als ze eindelijk op een avond als alles stil is in huis, Henk van haar tobben vertelt, zegt hij: „Och kind, maar Rietjes versje is toch ook voor jou,” en dat brengt haar opnieuw tot het zoeken van Gods aangezicht.

Hij weet, wat van zijn maaksel is te wachten,
Hoe zwak van moed, hoe klein wij zijn van krachten.

Och, het is waar: als de Here wilde straffen, Hij, die heilig is, wat zou Hij veel meer kunnen ontnemen. En wat is Hij haar wonderlijk troostend nabij geweest, al die zware dagen van Rietjes ziekte. Al was het dan straf, kastijding, Hij deed het alleen om haar dichterbij Hem te brengen, en wat laat Hij haar ontzaglijk veel behouden: haar man, met wie ze dit samen mag dragen, en al de andere kinderen, die haar zo nodig hebben. En ootmoedig zegt haar hart:

„Hij doet ons niet naar onze zonden,
Hoe zwaar, hoe lang wij ook zijn wetten schonden.
Hij straft ons, maar naar onze zonden niet.”

Och ja, voor Rietje was er wel een plaatsje in hun huis, samen met het nieuwe kindje, maar ze heeft nu een plaats, die de Heiland zelf voor haar bereidde en ze was klaar om daarheen te gaan. Hun taak was afgelopen, zoals de dominee zei bij de begrafenis, dat moet ze nu steeds maar vasthouden.

En hoe dichterbij de Heiland schuilt, hoe lichter haar het dragen van het kruis valt. Als ze 's nachts of 's morgens wakker wordt, is het steeds of er iemand voor haar zingt. De éne keer: Dat Isrel op de Heer vertrouw, en dan weer: Want beter dan dit tijd'lijk leven, is Uwe goedertierenheid, en . . . en nog veel meer. Zei Rie dat ook niet in het ziekenhuis, en zijn dit niet rechtstreekse, troostende boodschappen uit de hemel?

Veertien dagen voor Kerstfeest wordt in het ziekenhuis hun tiende kindje geboren, en het is een meisje. Alles is goed.

De eerste dagen gaan voor Liesbeth in een gewijde stilte voorbij. Ze rust uit en weet alleen, dat ze zo dankbaar is. Weer een goed, gezond

kindje, en dat het een meisje is, is toch ook weer een aparte vreugde; vooral de kinderen zijn er over in de wolken, Hannie, het zusje tussen al de broertjes, het meest.

Maar als de krachten toenemen en de wereld rondom weer betekenis krijgt, blijft die serene rust niet ongerept. Stil liggen brengt veel denken mee, hoe kan het anders dat Liesbeth weer veel schreit?

Wat zou Rie blij geweest zijn, ze wou ook het liefst een zusje hebben, och, en ze was toch al zo'n echt moedertje. Wat zal het zwaar zijn, thuis te komen, en de lege plaats weer overal te voelen. Weer zijn ze nu met z'n elfen, niet met z'n twaalven, wat Rie zo mooi vond. Dat zei ze die avond, toen het zo warm was en vroeg, of zij ook zo blij was om het kindje.

Och, toen heeft ze zeker aan de twaalf discipelen gedacht, waarvan ze Henk verteld heeft! Die lieve, lieve schat. Het is bijna niet te dragen, haar voor altijd te moeten missen. Ja, voor altijd toch! Het lieve lijfje, dat ze verzorgd heeft, haar bedrijvige handjes, haar heldere, blauwe ogen, ze hebben het weggestopt onder de grond en het vergaat, het wordt tot stof.

Eénmaal zal het opgewekt worden, ja, ze gelooft het, maar die toekomst lijkt zo oneindig ver, en . . . hoe zal het dan zijn? Moeder en kind zullen ze dan niet meer zijn. Dat komt nooit weer.

Na een dag van zulk tobben kijkt Joop 's avonds om de hoek van de zaaldeur: Het is het bezoekuurtje, dat speciaal voor de vaders is, maar voor Liesbeth iets vragen kan, vertelt Joop: „Vader moet overwerken, moes, en nu mocht ik gaan. Is 't goed?”

Liesbeth bedwingt onmiddellijk haar teleurstelling. „Ja, natuurlijk kind.” En ze is toch ook echt blij om dit uurtje alleen met haar oudste. Ze praten over Joops werk op kantoor, haar lessen 's avonds, over het nieuwe zusje, dat zo zoet is en al een beetje groeit en dan opeens zegt Joop, met een kleur: „Moes, als u thuis komt, dan ga ik mee helpen hoor, dan sta ik wat vroeger op, dat kan best. En als Gré en ik dan eens in uw bed gingen slapen en u voor? Dat is veel rustiger voor u.”

Liesbeth glimlacht haar toe, en die lach over haar bleek gezicht met de roodbeschreide ogen, doet Joop de tranen in de ogen springen. Ze kan het niet helpen, ze snikt even en fluistert tegen moeders schouder: „Ik wil zo graag wat meer op Rie gaan lijken.”

Liesbeth streelt het donkere hoofdje. Nu is ze flink, denkt alleen aan Joops verdriet.

„Lieve, grote dochter,” zegt ze zacht, „maar ik houd van jou evenveel als van Rie hoor, en het was net zo erg voor ons geweest als de Here jou had weggehaald of één van de anderen. Och zie je, we denken nu alleen maar aan Rie’s lieve dingen, nooit meer aan haar andere buien, die had ze ook, net zo goed als jullie allemaal. En als ik thuis ben, en ik ben weer eens ongeduldig tegen jullie, moet je daar maar aan denken.”

„Och moes, u . . .” Joop schaamt zich zo. Nu gaat moeder zich nog verontschuldigen en ze weet veel te goed hoe egoïstisch zij, Joop, zelf altijd is.

„Zullen we dat dan doen, moes?” vraagt ze dan, in ijver om veel goed te maken, „u en vader voor slapen? De wieg kan dan toch gerust bij ons staan?”

„Ik vind het fijn dat je dat zo bedacht hebt, Joop,” zegt Liesbeth hartelijk, „maar voorlopig is het geloof ik, beter als we het nog even bij het oude laten. Zie je! Keesje gaat nu bij Hannie in de bedstee slapen, maar dan moeten we er erg op letten, dat hij zindelijk blijft. Vader helpt hem ’s nachts nog al eens en jullie zouden hem allicht niet zo gauw horen. Dat is niets erg, hoor. Jullie moeten toch ook veel slapen en als Aadje nu in de andere tussenkamer, bij de jongens slaapt, zal je hem ook wel eens moeten helpen.”

„Ja, dat is waar.” Joop zwijgt een poos. Het zal weer een moeilijke tijd worden, thuis met de baby er bij. Al dat wasgoed alleen al, dat moeder hoog boven in de gang en soms ook wel in de kamer droogt!

Gelukkig dat Keesje nu tenminste zo goed als zindelijk is, anders had je ’t van drie. En dan dat kindergehuil! Ze kan ook zo moeilijk haar lessen leren als het zo’n leven is in huis. Maar dan schrikt ze even. Nu zit ze weer aan zichzelf te denken en ze wou moeder helpen, en dan denkt ze aan het tweede punt dat ze met moeder bepraten wilde.

„En luister es, moes, als u thuiskomt, is het al bijna Kerstfeest. En we wilden zo graag het huis versieren, voor uw thuiskomst en gelijk voor Kerstfeest. Of zou u ’t niet prettig vinden?”

„Ja zeker, hoor.” Beven moeders lippen nu weer? „We mogen toch ook blij zijn hè, als ik weer gezond thuiskom en dan met zo’n schatje erbij, en dan vooral op het Kerstfeest. Misschien vieren we wel het heerlijkste

Kerstfeest, dat we ooit gevierd hebben.” En Joop knikt met een ernst en overgave, die Liesbeth ontroert. Wat is ze dankbaar voor dit uurtje. En als vader Henk aan 't eind van 't bezoekuurtje toch nog even komt groeten, zo maar in zijn werkpak, is haar dag weer helemaal goed.

De baby's zijn geholpen en de moeders mogen gaan slapen. In het donker peinst Liesbeth over wat ze tegen Joop gezegd heeft. „Misschien wordt het wel het heerlijkste Kerstfeest, dat we nog ooit gevierd hebben.” Ziet ze niet aan Joops gezicht hoe ontvankelijk haar hart is voor goede indrukken? Als het sterven van Rie haar eens tot eeuwige zegen werd, haar en ook de anderen? Henk heeft, nadat Rie begraven was, de kinderen van Rie's gedachten verteld, en ze allen op het hart gebonden, ook maar veel te bidden, of God ze allen de grote zegen, een discipel van Hem te zijn, geven wil. Hij heeft verteld, hoe heerlijk het nu voor Rie is, zo dicht bij de Here, en de kinderen hebben zo ernstig geluisterd. Zelfs Keesje praat op zijn kinderlijke manier nu nog steeds over Rie en over de hemel. Liesbeth begrijpt dat al dit gebeuren onuitwisbare indrukken bij allen heeft achtergelaten. O ja, ze weet het, verdriet hebben, is vaak een overvloedige zegen krijgen, en ze dankt die avond met heel haar hart haar Vader in de hemel, vraagt meteen of Hij haar heel nabij wil blijven, als het verdriet weer machtig wordt in haar hart. 't Is of ze nu haar moede hoofd dicht bij Hem mag neerleggen. Zo slaapt ze rustig in, zich van 's Heren trouw bewust.

De thuiskomst is een heerlijk feest. De kinderen zijn in het met sparregroen en kaarsen versierde huis opgewonden van blijdschap en Liesbeth en Henk met een oneindige dankbaarheid vervuld.

En nu komt het Kerstfeest en dat wordt een nog blijder dag, omdat het kleine zusje dan gedoopt zal worden.

Theo, de toekomstige musicus, begeleidt op het kleine harmonium hun feestzangen.

„In Bethlehems stal,” is Keesjes lievelingsversje.

Liesbeth neuriet het zachtjes mee, als ze haar jongste in de wieg, die voor al de kinderen gebruikt is en er nu toch weer zo helder en mooi uitziet, toedekt. Het houten kribje, dat Henk zou timmeren, was nu niet nodig, maar als met de herinnering daaraan haar weer even het

zelfverwijt bespringt (wat had ze toch getobd over het plaatsje en wat was het een klein verdriet geweest, bij hetgeen ze nu moeten dragen), weet ze het meteen: Al was het kribje er nu, dan was het toch nog een veel rijker en beter plaatsje dan van het Kindje in Bethlehems stal, en als ze zich dat goed indenkt, haar Heiland in de stal, Gods eigen Zoon, dan kan het niet anders of haar hart gaat zingen:

Zo, zo lief had God de wereld,
Dat Hij zijnen eigen Zoon
Voor die afgevalen wereld
Overgaf aan smaad en hoon.

Dat feestgevoel wordt nog groter als ze in de kerk zijn. Joop zit naast haar met het kleine zusje in de armen. Alle kinderen zijn in de kerk, Gré met Aadje boven op de gaanderij dicht bij de uitgang. „Als hij lastig wordt, ga ik wel met hem weg, maar we willen het zo dolgraag zien,” heeft ze gepleit en dat werd goedgevonden.

Liesbeth heeft alleen maar even voorzichtig naar het kleine ventje gekeken, hij houdt zich werkelijk stil. Maar dan komt het gebed voor het dopen en bidt ze met volle aandacht en smekend hart mee: „Wij bidden U, dat Gij dit kind genadig wilt aanzien en door Uw Heilige Geest, Uw Zoon, Jezus Christus, inlijven, opdat zij met Hem in Zijn dood begraven mag worden en met Hem mag opstaan in een nieuw leven, opdat ze haar kruis, Hem dagelijks navolgend, vrolijk dragen mag, Hem aanhangende met waarachtig geloof, vaste hoop en vurige liefde. Opdat ze dit leven (dat toch niet anders is dan een gestadige dood) om Uwentwil getroost verlate en ten laatsten dage voor de rechterstoel van Christus, uw Zoon, zonder verschrikken, mag verschijnen...” Dit alles bidden ze, bidt heel de kerk voor hun kind, zoals ze het baden voor al hun kinderen. Geheel verhoord al is dit gebed voor hun Rie en Liesbeth dankt, terwijl ze bidt.

Dan komt het grote ogenblik, dat ze met het kindje in haar armen bij het doopvont staat.

„Maria Elizabeth, ik doop u in de naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes.”

Onder het zingen kijkt Liesbeth naar haar kindje. Het zou eerst alleen naar haar heten, maar ze konden nu niet anders dan ook in deze nieuwe

naam hun liefde voor het pasgestorven kind uiten. Ze zullen haar toch, zoals afgesproken was „Elske” noemen, want „Rie” blijft enig. Nu heeft God zelf haar bij deze naam genoemd en haar het teken en zegel gegeven van Zijn altijd durende trouw en liefde.

Dat Hij het op het Kerstfeest deed, de dag van de vervulling van al Zijn beloften, 't geeft Liesbeth een onuitsprekelijke blijdschap.

„'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheid,” zingen ze daarna.

Eeuwig zingen, dat doet Rie nu al, storeloos, maar zij stemmen nu allen met haar in, en terwijl Liesbeth zingt, dringt er een gedachte naar voren: In Hem zijn ze immers één, Rie's gebed is tòch verhoord, ze vieren Kerstfeest met z'n twaalven.